

Váhám, kdo bude vrah

Lidové noviny, 3.8.2018

Autorka detektivek Nela Rywíková o rázovitosti své rodné Ostravy, práci s pravěkými střepy, psaní krimi románů a touze pochopit, co se děje v hlavách zločinců.

V Ostravě žije od narození. Tenhle kout naší země vstoupil Nele Rywíkové do krve a stal se i dějištěm jejích detektivních románů. Své postavy navíc občas nechává mluvit ostravským dialektem, což svéráznou atmosféru knih ještě umocňuje. Její cesta ke psaní vedla poněkud oklikou. Nejprve pracovala jako restaurátorka a konzervátorka v Ústavu archeologické památkové péče v Brně, působila coby produkční ve vydavatelství a v oddělení marketingu počítačové firmy. První detektivka s názvem Dům číslo 6jí vyšla ve třiatřiceti letech. Popisuje v ní příběh jednoho chátrajícího domu uprostřed bývalého areálu vítkovických železáren a především osudy čtyř sousedů, kteří se při hledání zdánlivě nejjednodušší životní cesty sami stávají aktéry zločinu. V roce 2016 vydala další detektivní román Děti hněvu, který sledoval spleť vztahy mezi všehoschopným ostravským podnikatelem, političkou a gamblérem. Vyšetřování vraždy odhalilo nejen pachatele, ale i dějinné a rodinné křivdy z minulosti. Zatím poslední detektivka, na které autorka právě pracuje, by se měla jmenovat Myši a odehrávat se prý bude znovu v Ostravě.

Jaká je Ostrava ve vašich očích?

Je to velmi specifické město, jak složením obyvatelstva, tak jeho mentalitou. Lidé tam jsou přímější a drsnější, jako by v nich stále přežívalo něco z těch horníků, kteří v partách fáráli pod zem a drželi spolu basu. Když v Ostravě někdo upadne na ulici, ostatní ho nepřekročí. Vzájemně si sebe víc všímáme, což ale znamená i to, že jeden na druhém nenecháme nit suchou. Stále se přesvědčuju o tom, že Ostrava je vlastně jedna velká vesnice. A specifická je i tím, jak výrazně jsou v ní vidět sociální rozdíly.

Kolik dnes žije v moravskoslezské metropoli obyvatel?

Necelých 300 tisíc, ale nedávno jsem četla, že každým rokem 800 obyvatel ztrácí. Hodně mladých lidí se stěhuje pryč a už se nevrací, což mě osobně mrzí. Pro mě je Ostrava taková malá Amerika – každý, kdo se chce v nějakém oboru prosadit a má nápady, chuť a ambice, má možnost. V Ostravě není tak obrovská konkurence jako v jiných velkých městech. Snaží se změnit pověst špinavého hornického města. Myslím, že má velký potenciál.

Ale problémy se smogem řeší stále, ne?

Pamatuju si, že když jsem byla malá, listy na stromech byly šedé. Uhelný prach byl všude. Napadl sníh a druhý den byl šedý. To byla realita. Moc se o tom nemluvalo a všichni jsme na to byli zvyklí. Dneska jsou listy sice zelené a sníh taky vydrží pár dní bílý, ale někdy je ve vzduchu cítit zápach, že nemůžete ani otevřít okno, a nad Ostravou leží smogová deka. Oproti minulosti se dnes o smogové situaci hodně mluví v médiích, proto to více vnímáme a řešíme.

I tohle asi bude jeden z důvodů, proč mladí lidé z Ostravy odcházejí...

Životní prostředí v tom určitě hraje svou roli. Většina mých vrstevníků si hlavně kvůli dětem časem koupila domek někde v okolí a z Ostravy se odstěhovala. Centrum se

vyliďňuje, zůstává jen pár starousedlíků, sem tam cizinci, umělci a intelektuálové. Přívoz má stále pověst sociálně vyloučené lokality, kde žije velké množství Romů, a rasismu se v Ostravě daří, takže lidé tam nechtějí bydlet. Přitom historické jádro téhle čtvrti bylo prohlášeno za městskou památkovou zónu. Před válkou v Přívoze žili Němci a Židé, najdete tam spoustu krásných secesních domů, řada z nich byla poničená, ale postupně se renovují. V 70. letech nastal velký příliv Romů ze Slovenska a stěhovali se právě do téhle čtvrti. Když jsem byla dítě, po sedmé hodině večer se do Přívozu nechodilo, protože to bylo nebezpečné. Dnes už to není takové ghetto, někteří místní Romové se asimilovali a objevují se i první ostrůvky revitalizovaných oblastí. Naopak Slezská Ostrava nebo část Michálkovic jsou považovány za jakési VIP čtvrtě s rodinnými domky v zelených kopcích. Já sama bydlím v Přívoze a mám to tam navzdory jeho pověsti ráda.

Jak podle vás vnímají Ostravu lidé ve zbytku republiky?

Ostrava vytváří v lidech stereotypní představu. Když někomu řeknu, že je to velmi příjemné, zelené město přívětivé pro život, nevěří mi. Okamžitě následují protiargumenty o smogu, špíně a divných, myšleno jiných, lidech, co se rádi napijí. Ale pije se všude, a jestli v Ostravě víc, tak to má své kořeny v hornické minulosti. Když někdo rubal v dole několik hodin, na nic jiného pak neměl myšlenky, než to jít spláchnout pivem nebo rumem. Ostraváci jsou opravdu svérázné nатуry a taky je problém, že jim často chybí dobré vzdělání. Nechci, aby to znělo elitářsky, ale místních intelektuálů je pár, jsou to malé skupinky, které se mezi sebou znají a scházejí se ve třech čtyřech hospodách. Ostrava je takové komunitní město a i to je mi na ní sympatické. Navíc jsou Ostraváci velcí patrioti. Vznikají různé občanské spolky, které pro své město skutečně něco dělají, a to je skvělé.

Co jste říkala na Ondříčkův televizní film Dukla 61, který měl nedávno premiéru a pojednává o ostravské důlní katastrofě z roku 1961?

Překvapilo mě, že se David Ondříček pustil do takového tématu. Pro lidi mimo ostravský region to může být málo atraktivní a problémy by jim mohlo dělat i obtížně srozumitelné nářečí. Já sama jsem ho použila v první knížce, ve druhé už se objevuje jen sporadicky a v té třetí, na které pracuju teď, jsem ho úplně vypustila. Pro autora je těžké s ním pracovat, protože i v rámci Ostravy se vyskytují různé speciální výrazy typické jen pro určitou skupinu lidí. Ne všichni mluví echt ostravštinou, mladší generace má ten typický přízvuk, ale třeba „Kaj ideš?“ už většina z nich neřekne. Pro herce to muselo být neuvěřitelně těžké napodobit, ale myslím, že se s tím popasovali se ctí. Možná tam mohlo být více ostravských herců, ale určitě jsem ráda, že film vznikl, líbil se mi.

Je pro vás obtížnější psát v ostravském nářečí než spisovnou češtinou?

Ani ne. I když na autorských čteních své první knížky Dům číslo 6 jsem se párkrát dozvěděla, že ostravsky vlastně vůbec neumím.

Co se v ostravském jazyce všechno odráží?

Minulost a historie regionu. Do Ostravy přicházeli za prací lidé z různých koutů Rakouska-Uherska, z Haliče, ze Slovenska, z Polska i Romové hodně pracovali na šachtách a v přidružené výrobě, kde se podle mě rodila ta pravá, charakteristická ostravština. Výsledkem je autentický jazykový mix.

A tušíte, proč se u vás mluví tak krátce?

Bo neni čas. Musi se robit.

Jaké bylo vaše dětství?

Stejně jako mnoha jiných za socialismu. Odkroutily jsme si se starší sestrou jesle, pak přišla škola. Sestra byla od dětství spíš vědecký typ a já ten umělecký, takže ona má akademický titul z dějin umění a já maturitu na střední umělecké škole. Rodiče byli oba novináři, tatínek psal pro polskou menšinu, pochází z Českého Těšína. Pak podnikal a dlouhé roky dělal ředitele kulturního domu. Společně s maminkou vydávali různé časopisy o kultuře, pořádali festivaly, chodili jsme do divadel a na koncerty. Hodně se u nás četlo. Maminka několik let dělala tiskovou mluvčí Národního divadla moravskoslezského, takže jsem byla skoro na každé premiéře. Ona je původně z Olomouce a v rodině se traduje, že mezi její předky snad patřil i šlechtický rod pánů z Bílé. Jeden z nich, Fridrich z Bílé, byl roku 1621 popraven na Staroměstském náměstí spolu s dalšími českými pány. Víím, že prateta z Čáslavi měla doma cínové nádoby s emblémem FB, takže k téhle rodové větvi možná skutečně patříme.

Pátrala jste po etymologii svého neobvyklého příjmení?

Tatínkovi rodiče pocházejí z Polska, ale příjmení Rywik bude patrně švédské. Dostalo se do Polska asi s potomky nějakého švédského vojáka z třicetileté války, kdo ví. Ale jaký je význam slova „rywik“, to netuším. Jde o poměrně ojedinělé příjmení i v Polsku, tady v Čechách jsou všichni Rywici naši příbuzní. Podle všeho ale Rywikovi v České republice vymřou, protože můj otec i jeho bratr mají jenom dcery. I moje občanské příjmení je jiné, Rywиковá používám jen jako umělecké jméno.

Proč jste se po maturitě rozhodla studovat restaurátorství?

Odmalička jsem ráda kreslila a hrála divadlo, tudíž jsem původně chtěla studovat scénografii, ale do Prahy jsem se nedostala a v Brně na JAMU se tehdy neotvíral ročník. Tak jsem šla na Vyšší odbornou školu uměleckých řemesel. Bavilo mě to, dokonce jsem tam pak restaurátorství nějaký čas i učila.

Na čem konkrétně jste pak pracovala v Ústavu archeologické památkové péče?

Pod rukama mi procházel převážně pravěký materiál: kovy, kosti, keramika, všechno, co se na nalezištích vykopalo. Byly to tuny střepů. Z jednoho výzkumu nám přivezli třeba i 200 plných beden. Seděla jsem a pečlivě skládala střípek ke střípku a hledala podobu tisíce let starých nádob. Nejzajímavější byly vykopávky z pohřebišť. Například z Modřic u Brna, kde se našel krásný bronzový opasek a další luxusní věci: meče, hřebeny, šperky. Morava je v tomhle ohledu nesmírně štědrá, s nadsázkou se dá říct, že kam kopnete, tam něco najdete. Byla to zajímavá práce.

Proč jste ji tedy opustila?

Protože i když mě to bavilo a pracovala jsem s fajn lidmi, bylo mi šestadvacet a bála jsem se, že mi tak trochu uteče život. Kdybych měla pět let do důchodu, tak se odtamtud nehnu, ale byla jsem mladá a štválo mě, že vlastně pořádně neumím s počítačem a že tam tak sedím a pomalu zapadám prachem. Já jsem poměrně dynamický člověk, potřebuju změnu a to mi tam chybělo. Takže jsem po pěti letech odešla do vydavatelství moravských novin pro státní správu jako produkční a občas jsem napsala i nějaký ten článek.

Tehdy došlo i na vaše první literární pokusy?

Už jako dítě jsem si malovala a k tomu psala krátké příběhy, takže jsem vlastně nevědomky tvořila jakési malé knížky, ale skutečně psát jsem začala až později a vlastně tak trochu z nudy. Bylo mi devětadvacet, chtěla jsem už rodinu, ale dítě nepřicházelo a já potřebovala nějaké naplnění. Svému muži jsem proto na Vánoce napsala takovou fantasy pohádku a hrozně mě to začalo bavit. Úplně jsem tomu pocitu, kdy tvoříte příběh, propadla. Pak jsem neúspěšně obeslala jednu literární soutěž, ale moje kamarádka Romana, která je bohemistka, mě povzbuzovala, že bych měla dál psát. A tak vznikla detektivní novela *Dům číslo 6*, kterou mi vydal Host.

Dům číslo 6 a do jisté míry i *Děti hněvu* jsou žánrově na pomezí detektivky a sociálního románu. Ráda v rámci psaní zkoumáte společnost?

Ano, mě totiž ještě víc než detektivní postupy zajímají motivy trestných činů. Často se ptám, proč tohle někdo udělal, co ho k tomu vedlo. Co se mu stalo v minulosti, v jaké vyrůstal rodině a proč není schopen vzepřít se osudu? Proč děti opakují vzorce chování svých rodičů? Zajímá mě, co se děje v hlavách pachatelů.

V *Dětech hněvu* je třeba vrah obětí despotického otce, rodinného hněvu, a hlavní podezřelý je zase obětí společenského hněvu, společnost si na něm jako na potomkovi Němky vybila poválečnou zlost. Hrozně mě rozčiluje, když se kolektivní vina snese na hlavu jednoho člověka. Píšu vlastně o věcech, které mě děsí, kterým bych chtěla zabránit.

Obě knihy spojuje postava vyšetřovatele Adama Vejnara. Jaký typ detektiva jste chtěla vytvořit?

Možná jsem to trochu podcenila, ale on pro mě vlastně není hlavní postava, tudíž jsem se jím moc nezabývala. Je to takový flegmatický typ, má rád motorky a je trochu vyhořelý. Ono vybudovat tak specifickou postavu, jako je Sherlock Holmes, Nero Wolfe nebo Lisbeth Salander, se podaří spíš výjimečně. Většina soudobých detektivů si je vlastně docela podobná: tak trochu zkrachovalé existence, co se rádi napijí, mají drsný slovník a sem tam nějakou milenkou. Přitom realita je jiná. Vyšetřovatelé podstupují pravidelné psychotesty, a pokud někdo začne být lehce labilní, musí odejít. A přijít do práce připitý prostě neexistuje. Mluvila jsem o tom se šéfem mordparty Moravskoslezského kraje Lubošem Valeriánem, který je zkušený vyšetřovatel, vraždami se zabývá téměř třicet let. On sám působí jako veselý, vyrovnaný člověk, má normální rodinu. Sešli jsme se tehdy v lázních Čeladná a povídali si asi tři hodiny, protože jsem potřebovala odbornou radu ke své knize.

Čtete ráda detektivky?

Ano, ale bojím se je číst, abych nedošla do stadia, že nebudu schopna nic napsat, protože budu mít pocit, že už všechno bylo napsáno. Mám ráda Petera Maye nebo Jo Nesba, ale čtu i jiný žánr. Třeba romány Michela Houellebecqa, současnou českou beletrii, knihy Tomáše Halíka nebo mě bavila Evropa na rozcestí a další texty od biologa a filozofa Stanislava Komárka. To jsou knihy, se kterými můžu vést dialog. Ale mám ráda i takzvanou brakovou literaturu – například František Kotleta a jeho vtipné a akční postapo Spad.

Souhlasíte s tím, že detektivka je vlastně taky braková literatura?

Ne, protože dobře vystavět krimi příběh je zatraceně těžké. Autor si musí ohlídat tolik věcí. Já sama už jsem skoro rezignovala na ambici, že čtenář v mých knihách odhalí vraha až na poslední straně. Tak si říkám, ať je to alespoň čtivé a co nejdéle napínavé. Snažím se rozklíčovat příčiny patologického chování zločinců a nahlédnout do jejich psychiky.

Která fáze psaní vás nejvíc baví?

Vymýšlení samotného příběhu. Mně se dokonce stává, že v půlce knihy nevím, kdo bude vrah, což bych možná neměla ani říkat nahlas. Během psaní to měním, jednotlivé postavy jsou jako hrací kostky, které si stavím do různých kombinací. Je to až takové božské, vytvářet vlastní svět a zalidnit ho figurami, které sama stvořím. Redakční práce, která následuje, aby měl příběh logiku a všechno do sebe hezky zapadalo, už pro mě ani zdaleka není tak atraktivní.

Chystáte další knížku?

Ano, ale zatím jsem ve fázi přepisování. Zase jde o detektivku z Ostravy a vyšetřovatelem je opět Adam Vejnar. Děj se odehrává v prostředí bohaté firmy, jejíž zaměstnankyně je zavražděna. Trochu se tam cestuje mezi Švýcarskem a Českou republikou a postavy se rekrutují z ostravské společenské smetánky. Zabývám se i mikrosvětlem rodiny majitele firmy, která propadla obludnému konzumu, má hodně a chce ještě víc. Pracovní název je Myši. Ovšem mám takový pocit, že detektivku píšu naposledy, je to opravdu náročné. Chtěla bych zkusit i jiný žánr. Ale s dvěma malými dětmi to není tak jednoduché. První knížku jsem psala ještě bezdětná, mohla jsem mít pyžamový víkend a kontinuálně psát. To teď nejde, píšu v přískocích po večerech a mám třeba i tříměsíční proluky.

Čím je pro vás psaní?

Je to úžasná hra a obrovská zábava. Někdo chodí hrát šachy, děti si hrají a já píšu.

Pro mě je Ostrava taková malá Amerika – každý, kdo se chce v nějakém oboru prosadit a má nápady, chuť a ambice, má možnost. V Ostravě není tak obrovská konkurence jako v jiných velkých městech.

Ne všichni mluví echt ostravštinou, mladší generace má ten typický přízvuk, ale třeba „Kaj ideš?“ už většina z nich neřekne.

Nela Rywiková dosud vydala dvě detektivky Děti hněvu a Dům číslo 6. Její třetí román, na kterém právě pracuje, zatím nese název Myši.

Nela RywiKová (38)

Narodila se v Ostravě. Po maturitě na Střední umělecké škole v Ostravě vystudovala konzervátorství a restaurátorství na brněnské Vyšší odborné škole uměleckých řemesel a usadila se v Brně, kde žila 13 let. Pět let pracovala jako restaurátorka a konzervátorka v Ústavu archeologické památkové péče v Brně a zároveň učila restaurování na VOŠ. Poté působila jako produkční ve vydavatelství či v marketingu ostravské IT firmy. V roce 2013 vydala v nakladatelství Host svou první knihu, detektivní novelu Dům číslo 6, a o tři roky později jí vyšel detektivní román Děti hněvu. Nyní pracuje na další knize s pracovním názvem Myši. Ráda čte a relaxuje u pletení. V současné době žije v Ostravě, kde pracuje pro PR oddělení Filozofické fakulty Ostravské univerzity a s přítelem, historikem Jiřím Brňovjákem, vychovává dvě děti: pětiletou dceru a tříletého syna.